

СИТДИКОВА І. В., ДУБРОВІНА А. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФОНОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ SMS-ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ІНТЕРНЕТУ У ФРАНЦІЇ

Статтю присвячено аналізу особливостей мови SMS-повідомлень та повідомлень мережі Інтернет на матеріалі сучасної французької мови. Даний аналіз дозволяє простежити певні зміни у вимові французьких слів. Крім того, запропоноване дослідження присвячене проблемі співвідношення між графічним символом та звуком. Визначення закономірностей у написанні слів у коротких текстових повідомленнях та в повідомленнях на форумах мережі Інтернет дозволяє з'ясувати фактори, які впливають на розповсюдження скорочень, як у письмовій, так і в усній французькій мові.

Ключові слова: мова SMS-повідомлень, Інтернет-чат, невербальні засоби спілкування, фіналь, емотикон, смайл, графічна анімація, форум, графема, емотивна функція.

Статья посвящена анализу особенностей языка SMS-сообщений и сообщений сети Интернет на материале современного французского языка. Данный анализ позволяет проследить некоторые изменения в произношении французских слов, а также выявить закономерности в написании слов в коротких текстовых сообщениях и в сообщениях на форумах сети Интернет, что позволяет установить факторы, которые влияют на распространение сокращений как в письменной, так и в устной французской речи.

Ключевые слова: язык SMS-сообщений, Интернет-чат, невербальные средства коммуникации, финаль, эмотикон, смайл, графическая анимация, форум, графема, эмотивная функция.

The article is devoted to the analysis of script of language of SMS and Internet on the material of modern French language. This analysis gives the possibility to trace some changes in the pronunciation of French words. Determination of conformities to the law in writing of words in short messages and in reports on the Internet forums gives a possibility to find out the presence of factors which influence on distribution of reductions, both in writing and in oral French speech.

Key words: language of SMS, Internet-chat, non-verbal means of communication, final, emoticon, smiley, graphic animation, forum, grapheme, emotional function.

Мета. Визначення ступіню впливу повідомлень SMS та Інтернету на розвиток вимови і письма французької мови, виділення особливостей вимови, які фіксуються на письмі в коротких текстових повідомленнях.

Актуальність обраної теми зумовлена важливістю дослідження проблеми розвитку та функціонування мови і вивчення впливу на літературну писемну французьку мову внутрішніх та зовнішніх соціальних факторів, які посприяли змінам у написанні та у вимові французьких слів.

Як відомо, розвиток інформаційних технологій призвів до розширення потреб користувачів в комунікації та популяризації таких явищ, як обмін швидкими повідомленнями за допомогою послуги SMS та Інтернет-чатів. Сучасний високотехнологічний засіб спілкування – коротке повідомлення SMS, що відсилається за допомогою мобільного телефону, викликає інтерес фахівців у галузі орфографії та стилістики, психолінгвістики та культурології в усьому світі. При тому, Інтернет-чати, окрім того, що є засобом для спілкування користувачів Інтернету у режимі реального часу, являють собою невичерпне джерело цікавих прикладів для дослідження. Саме таким дослідженням присвячені роботи французьких лінгвістів: А. Карпорана, Д. Ельміже, В. Рамаре, Ж. Аніса, А. Рея та ін. В Україні ґрунтовних досліджень проблеми мови Інтернету чимало і ведуться вони вже тривалий час. Але, на жаль, проблема мови Інтернету на матеріалі сучасної французької мови є малодослідженою.

Запропонована стаття присвячується проблемі співвідношення між графічним символом та звуком. Прикметно, що тенденція до скорочення в швидких повідомленнях є характерною для багатьох мов світу.

Об'єктом дослідження є SMS-повідомлення французькою мовою та повідомлення Інтернет-чатів.

Предметом дослідження є фонографічні особливості мови SMS та Інтернету.

Перспективи дослідження. Дане дослідження має як теоретичну, так і практичну цінність, адже в майбутньому може послугувати базою для подальших досліджень інших аспектів мови SMS та Інтернету, а також, дає змогу вивчати лексичний склад сучасної розмовної французької мови і досліджувати зміни у вимові французьких слів.

З часу винаходу короткого повідомлення SMS пройшло 17 років. За цей час мова SMS радикально змінилася і скорочення та смайли увійшли до вжитку мільйонів людей. Як свідчать дослідження соціологів, у Франції найбільш активно SMS-повідомленнями користується молодь у віці до 25 років. Саме ця вікова група і є джерелом креативних нововведень. Власне, мова SMS – це письмовий соціолект, який змінює не тільки орфографічні, а й граматичні характеристики французької мови з метою зробити слова коротшими та не перевищити кількість символів, які вміщуються у повідомлення SMS. Назва “мова SMS”, відтак, означає застосування специфічного

розмовного діалекту, а отже, обмін миттєвими повідомленнями в Інтернеті та в мережах стільникового зв'язку, листами за допомогою електронної пошти “e-mail”, яка робить можливим обмін даними будь-якого змісту (текстові документи; аудіо-, відео-файли; архіви; програми), а також, на Інтернет-форумах та блогах. Як констатує Ж. Аніс, французький лінгвіст, який досліджує мову SMS, орфографія в коротких повідомленнях стала ще одним способом самовираження. Дужки перетворилися на посмішки, двокрапка – на очі, тире – на ніс. Люди пишуть SMS в будь-який час в будь-якому місці: в метро, на лекціях, в парку. Мовою SMS перекладають книги, американські студенти пишуть твори, використовуючи принцип скорочень даного типу письма [1:145]. Імовірно, перевага мови SMS полягає в тому, що специфічна манера написання текстових повідомлень існує лише в межах “швидкого” спілкування. Це не просто символи з інтервалами, це зріз письмової культури, де чітко діє правило: “як чую, так і пишу” [2:3]. Не можна оминати і того, що мова коротких текстових повідомлень має багато спільного з Інтернет сленгом, адже саме в чатах всесвітньої мережі народився цей специфічний “скорочис” та недбала манера скорочень. Проте не всі вчені погоджуються з цим, професор В. Г. Гак вважає, що мова скорочень почала формуватися набагато раніше, завдяки формі скорочення в телеграмі [3:51]. Важливим контраргументом цього є те, що мова SMS відрізняється відсутністю чітких правил у написанні слів. Кожен пише так, як він вважає за потрібне. Парадокс, але, навіть в цьому хаотичному процесі можна констатувати наявність певних закономірностей. Наприклад, всі розділові знаки (тире, двокрапка, дужки та ін.) стали графічним матеріалом для смайлів; голосні та приголосні, що не вимовляються, не пишуться; букви, склади і, навіть, слова можна замінити цифрами.

У той час, як частина лінгвістів вбачає в мові SMS загрозу для літературної мови через великий процент неосвіченого населення, інші вважають такий спосіб комунікації дуже популярним і перспективним, порівнюючи його з листуванням на папері, яке домінувало серед інших типів комунікації до ХХ століття. Згадаємо думку відомого лінгвіста Кочергана М. П., який вважає, що мова сама по собі не потрібна, якщо вона не сприяє створенню комунікації. Це її найперша функція [4:15]. А мова SMS саме для цього і створена. Очевидно, що вона використовується з чітко встановленою метою – досягти, якомога швидшого обміну інформацією. Це лише письмова форма мови, яка є

дуже близькою, за своїми характеристиками, до усної. У такому разі, з появою електронного письма, процес створення та передачі повідомлення став звичною схемою дій і прискорюється з кожним днем, що призводить до спрощення в написанні слів. Загальновідомо, що орфографія французької мови є однією з найскладніших у світі. Не викликає сумніву те, що її спрощення максимально зменшило б кількість ускладнень при написанні слів, що створюють перешкоди для існування цієї системи взагалі.

Без перебільшення можна стверджувати, що однією з причин появи мови SMS слід вважати неспроможність традиційної письмової мови передати в повному обсязі емоційне забарвлення повідомлення. І, дійсно, при обміні повідомленнями у співрозмовників менше можливостей повністю зрозуміти опонента, ніж при усному спілкуванні, яке доповнюється жестами та інтонацією. Як відомо, вчений Якобсон Р. О. виділяє емотивну, або експресивну функцію, що зосереджена на адресанті, та має на меті пряме вираження ставлення мовця до того, про що він говорить. Емотивний мовний шар представлений вигуками. Вони відрізняються від засобів референтивної мови, як своїм звуковим виглядом (окремі звукосполучення чи навіть звуки, що не зустрічаються в інших словах), так і синтаксичною функцією (вони являються не членами, а еквівалентами речень) [5:167]. У випадку з мовою SMS-повідомлень, емотивний шар представлений не лише розділовими знаками, а й іншими графічними засобами: “*Love U*” або “*Je t'm*” (закоханість), та “*arrgggg*” або “*pfouf*” (роздратування).

Коли розглядається мова SMS та Інтернету, на нашу думку, йдеться зовсім не про “нео-французьку мову”, а про ряд процесів, що не можуть вживатися систематично, оскільки у протилежному випадку орієнтири читання та написання слів були б повністю загубленими. Цікаво, що процеси, про які йде мова, запозичені з різних типів письма різних цивілізацій, переважно у найдавніших та найрозвинутіших інтелектуально народів. Серед різноманіття графічних засобів, можна виокремити мистецтво ребусного шифрування (*NRV – énérvé*), скорочення в яких з слова випадають голосні (*bjr – bonjour*). Крім того, існують аббревіації, що широко використовуються в сучасній мові (*MDR – mort de rire*) [6:155].

Таким чином, перше, що відрізняє мову SMS від французької мови – це графіка, в якій, по-перше, проявляється процес спрощення написання слів, а по-друге, використовується принцип так званого

фонетичного письма. Без перебільшення можна сказати, що мовці не користуються правилами орфографії. До інших особливостей можна віднести ігнорування правил пунктуації. При цьому, розділові знаки використовуються для створення смайлів, яких є кілька видів: емотикони, японські смайли, графічні анімації і зображення різного типу складності.

Емотикони – графічне позначення, що передає емоційний стан відправника (;) – підморгування, oO – здивування). Традиційно емотикони визначають, як типографічні символи, що, поєднуючись, передають в більшості випадків вираз обличчя з емоційною мімікою. На нашу думку, використання в мові SMS емотиконів – це, в першу чергу, компенсація неможливості використання невербальної комунікації. Емотикони творяться саме з розділових знаків і уживаються для того, аби підкреслити специфічний підтекст повідомлення, або ставлення автора до об'єкту обговорення. Емотивне забарвлення емотиконів наближає їх остаточно до вигуків, якщо спиратися на теорію Якобсона Р. О. [5:102]. Та функція емотиконів не обмежується цим, адже, вони можуть відігравати роль похідної графеми для словотвору. При аналізі, знаходимо приклади: “*une histoire* :*(ante)*” читаємо, як “*tristante*” – те, що засмучує.

Не можна оминати увагою і таке явище, як Као Мої (японські смайли), що в перекладі з японської означає “обличчя у фас” через те, що їх зазвичай можна прочитати не нахилиючи голови. Вони несуть в собі специфічні емоційні нюанси, які звичайні емотикони не можуть передати. Так, посмішка з відкритими очима :-)) не вживається в тому змісті, що й посмішка з примруженими очима ^^.

Через зростаючу популярність емотиконів, більшість webmail-ів (Round Cube Webmail – це програма для роботи з електронною поштою) пропонують включити до графічного формату анімації, а не просто емотикони, що створюються з простих графічних символів. Пропонується автоматична заміна емотикону на смайл, що рухається. Наприклад, голова “в кашкеті” – €:) виражається лише за допомогою графіки емотиконів, а от смайли в такій позиції втрачають семантичне забарвлення: € 😊.

Зі сказаного вище випливає, що існують смайли західного стилю та східного. Відмінність між ними полягає у способі прочитання. Для того, щоб зрозуміти західний емотикон, треба нахилити голову вліво на 90°, а для прочитання японських смайлів достатньо просто подивитися

на нього. Створені зображення замінюють та значно поповнюють склад невербальних засобів комунікації, які досі існували лише у розмовній мові (жести, міміка, інтонація). Вони передають емоційний стан мовця, полегшуючи процес обміну інформацією та виконують емотивну функцію комунікації.

До інших особливостей графіки мови SMS можна віднести наступні: кожне слово виразу можна графічно представити однією буквою за принципом аббревіації (*ama*); в скороченому варіанті слова зникають останні літери (*aniv*); можливою є заміна двограм та триграм однією графемою (заміна літерою “o” всіх варіантів звука, що позначає дана графема та графеми “k” всіх звуків [k]); літерні графеми замінюються цифрами, згідно з їх фонетичними особливостями (*a2m1*); слова скорочуються до першої та останньої букви: (*ak, ac*); одне й те саме слово може мати різні варіанти графічних скорочень (*aujourd’hui – ajd, oj*); носові звуки майже не мають графічного еквіваленту в мові SMS. Їх або взагалі пропускають, або позначають цифрами (*pl1*); популярним є скорочення, за принципом якого випадають всі букви, що є графічними еквівалентами голосних звуків (*lgtmps, cmb*); використовується принцип комбінування слів (*mouai – mais oui*); графема s замінює графему c майже завжди коли та стоїть в позиції, в якій звучить, як [s]; ілетрографема “апостроф”, втрачає свою функцію буквозаміни (*jtm*); графеми é та è на письмі мови SMS є взаємозамінними; цифри використовуються, здебільшого, як фонографи, тобто за ініціалом назви цифри; супраграфеми акут, гравіс та циркумфлекс втрачають свої функції.

Наведені приклади дозволяють побачити, що головним принципом написання слів у мові SMS є фонетичний принцип орфографії, який в літературній французькій мові майже не використовується. Цим пояснюється те, що монограма може замінити склад, або навіть слово через своє звучання в алфавіті (*NRV – énérvé*). Якщо, у нормативному літературному письмі французької мови фонетичний принцип є рідковживаним, то графіка мови SMS навпаки багата на слова, що написані саме за цим принципом: одна буква дорівнює лише одному звуку. Помітним є і факт недостатньої освіченості користувачів мережі. Адже, у скороченнях слів, що робляться свідомо, великий відсоток становлять граматичні та орфографічні несвідомі помилки. Складається враження, що SMS-повідомлення – це “заморожений” усний текст, для якого характерний

специфічний темп, редукція випадного [e] тощо. Проте, не можна забувати, що графіка одного слова не є обов'язковою для того ж слова в іншому контексті (“*pr*” – *pour*, але “*pkoi*” – *pourquoi*).

Загальновідомо, що вимова сучасної французької мови, як і будь-якої іншої мови, – це явище, що швидко змінюється та потребує ретельного аналізу. Французька вимовна норма, підлягаючи розвитку, також постійно змінюється. Звуки змінюють свої характеристики. Одні зникають, як наприклад, [ɛ:] історично довге, вимова інших стає факультативною. Є й такі, що набувають додаткових дистинктивних ознак. Щодо загальних тенденцій сучасної французької мови, то їй властиве послаблення артикуляційного напруження, передусім, у фамільярному розмовному стилі, внаслідок чого втрачається така важлива риса французької мови, як чіткість [7:101]. У сучасній вимові віддається перевага фонологічній ролі звуків: найменш інформативні звуки зникають, як, наприклад, [a] заднього ряду, [œ] округлене відкрите носове. Звуків та звукосполучення зникають, як, наприклад у словосполученнях *c(e)t homme*, *t(u) es pas gentil*, *p(u)isque; pa(r) se que* [7:101]. Крім того, серед відхилень від орфоепічної норми помітними є такі: уживаність [a] заднього ряду замість [a] переднього; заміна [ɔ] відкритого звуком [œ]: *d'abord* – [œ], *encore* – [œ]; вимовляють [y] замість [u]: *amour* [y] тощо.

Після проведеного аналізу окремих слів з коротких повідомлень SMS, можемо виділити певні фонетичні закономірності. По-перше, у SMS-повідомленнях, що були нами проаналізовані, слова як пишуться, так і читаються за винятком скорочень в яких випадають всі голосні, та в яких залишаються лише перші літери слів (*bcp*, *asap*). Власне, лише незначний процент слів читається за правилами французької орфоєпії. Великі літери французького алфавіту вимовляються відповідно до свого звукового еквіваленту в нейтральній позиції в алфавіті (*CriE* – [seriə], *a ne* [kri]). Графеми, що є маленькими літерами, читаються відповідно до правил французької мови (*fiR* – [fjer]). Усі англійські запозичення мають два варіанта прочитання – французькою та англійською. Крім того, фонетичні варіанти деяких графем можуть набувати рис англійського консонантизму (B4 – це [bi/fɔ:], “c” – [si]). Комбінаторні зміни в мовному потоці яскраво ілюструються на письмі: *pov fille* – перед нами явище, що має назву ділації. Один звуковий еквівалент може мати 3 і більше варіанти написання. У більшості

випадків, звучання слова не змінюється, змінюється лише написання.

Якщо умовно виділити мову SMS-повідомлень в окрему систему, то можна стверджувати, що у фонетичній системі цієї мови відсутнє розмежування на закритий та відкритий голосні звуки, що доводить манера написання слів. Продемонструємо це положення на прикладі. В слові “*bné*” графема “*é*” позначає фонему [e] закритий – [sine], а в слові “*ayé*”, що “перекладається” французькою мовою, як “*ça y est*”, вона позначає фонему [ɛ] відкритий – [(s)ajɛ]. Якщо, в мові SMS кожна графема має звуковий еквівалент, то це не означає, що він є ідентичним зі звуковим еквівалентом даної графеми у літературній французькій мові. Отже, графіка ускладнює прочитання слова. Цікаво, що кожна графема має сталий фонетичний відповідник, який не можна вигадати, тому, що його існування закріплене сталими правилами мови SMS. І навпаки, жодна фонема не має закріпленого графічного позначення. Це пояснюється тим, що фонем у французькій мові більше, ніж графем. Дійсно, загальна кількість звуків не змінюється у мові SMS, але ж кількість фонем зменшується. Звуки відображаються на письмі по-іншому і саме це може стати фатальним як для вимови, так і для орфографії літературної французької мови. Доказом є постійна втрата випадного [e] в мові SMS. Ситуація ускладнюється тим, що в мові SMS є деякі скорочення, фонетичного еквіваленту яких не можливо віднайти та пояснити без врахування результатів аналізу графічних особливостей мови SMS. Такими скороченнями є, наприклад: *mm* – [mɛm], *bcp* – [boku], *asap* – [osi-vit-kə-pɔssibl]. Досить часто, аби прочитати скорочення мови SMS, слід звертатися до спеціалізованих словників.

Не можна не погодитися з тим, що в повідомленнях Інтернет чатів яскраво виражена емоційність мовця, а завдяки цьому й емотивна функція комунікації. Таким чином, адресат розуміє з якою інтонацією та силою голоса треба читати повідомлення завдяки особливостям написання слова: *JE T'AI ME!!; J TM; je taime; gtèèèèèèèèèèèmmmmmmmm*.

Логічним буде висновок, що мова SMS належить до неповного або розмовного стилю, що характеризується менш досконалою, менш чіткою, більш-менш прискореною вимовою, мінімальним вживанням зв'язування, великою кількістю редукції [ə] випадного та консонантних груп, а також цілих слів, послабленням відкритості та закритості голосних.

При розгляді проблеми мови SMS-повідомлень та Інтернету, не

можна забувати, що графіка і фонетика тісно пов'язані між собою. Це ніби два дзеркала, що відображають різні сторони людського мовлення. Адже, є певний стандарт відповідності між графічним написанням та вимовою, що склався століттями.

Слід зазначити, що співставлення форм запису повідомлень у кількох європейських мовах виявляє особливу складність запису саме французькою мовою та її якісні відмінності від інших записів. Нова форма запису в умовах неформального спілкування набуває стійкого характеру. Характерним явищем є те, що мовець пише слова так, як він їх вимовляє, тож звукова форма слова майже не змінюється. І, навпаки, саме завдяки закономірностям усного мовлення, ми маємо подібні написання слів в мові SMS.

Отже, мова SMS – це письмово закріплена розмовна мова. Її основна характеристика полягає в тому, що не зважаючи на зміни у графічному та фонетичному складі французької мови, семантичне забарвлення повідомлення не змінюється.

Можна стверджувати, що на даному етапі зміни не є тотальними. Відсутність будь-яких правил в цій формі комунікації, якщо не становить загрози для нормативної літературної французької мови, то є її конкурентом, а іноді й заміником у письмовій комунікації.

Критика мови SMS дорівнює критиці азбуки Морзе, або мови хімічних формул. Адже, мова – це система для фіксації, збереження, зміни та передачі інформації. Існують природні мови та штучні. Процес формування природних мов може тривати віками. А штучні мови створюються людиною для вирішення певних задач. Мова SMS належить до них.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Anis J.* Parlez-vous texto? Guide des nouveaux langages du réseau / Jacques Anis. – P. : Le cherche midi, 2001. – 111 p. 2. *Dejond A.* La cyberl@ngue française / Aurélie Dejon, Jacques Mercier. – P. : La renaissance du livre, 2002. – 135 p. 3. *Gak V. G.* L'orthographe du français. Essai de description théorique et pratique / Vladimir Grigorievich Gak. – P. : 1976. – 318 p. 4. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія, 1999. – 288 с. 5. *Якобсон Р. О.* Лингвистика и поэтика / Роман Осипович Якобсон // Структурализм: "за" и "против". – М., 1975. – С. 45–82. 6. *Anis J.* Texte et ordinateur. L'écriture réinventée? / Jacques Anis. – Bruxelles : De Boeck, 1998. – 290 p. 7. *Андрієвська Е. М.* Сучасна французька мова. Теорія і практика: [навч. посібник] / Елла Миколаївна Андрієвська, Марія Яківна Дем'яненко. – К. : Видав.-поліграф. центр "Київський університет", 2004. – 225 с.